

Latvijas senlietas

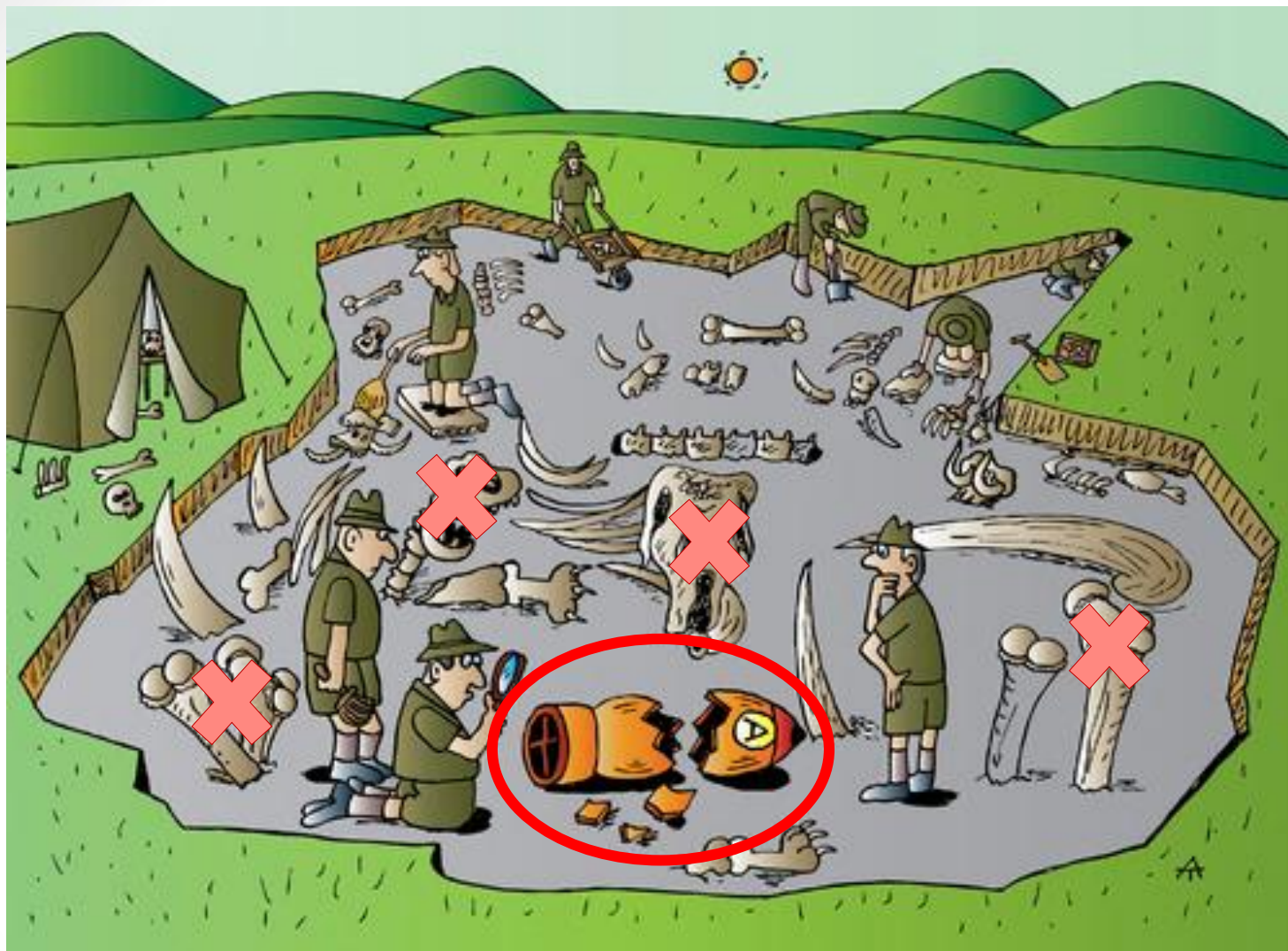
Atpazīšana un aizsardzība

© Alise Gunnarssone

©LNVM

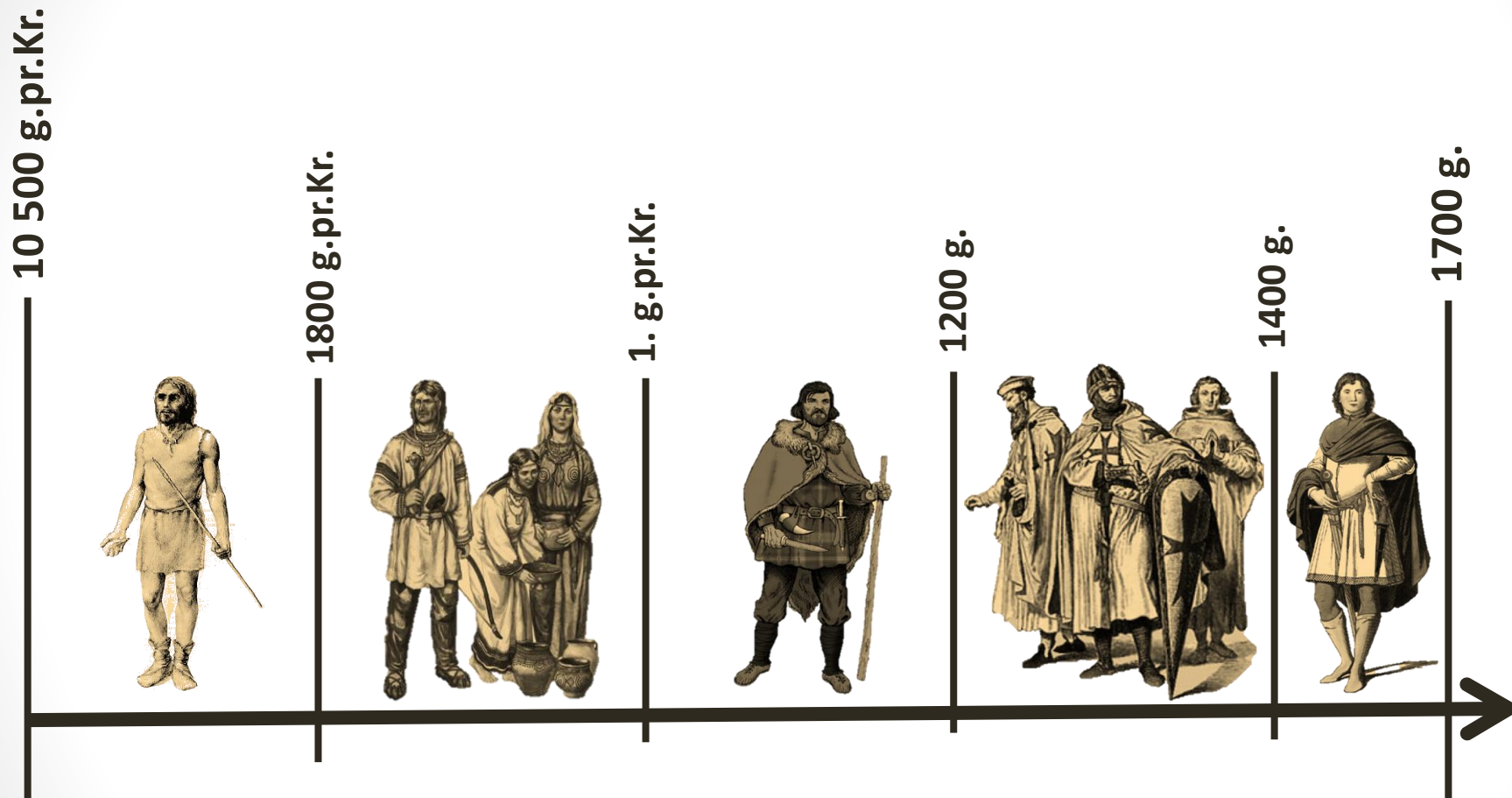
2019

Senlietas ir cilvēka apzinātas darbības rezultātā radīti priekšmeti kas atrasti zemē, virs zemes vai ūdenī.

(No likuma «Par Kultūras pieminekļu aizsardzību» 2.panta)

Vecāks par 1700.g. - **aizsargājams**

Aizliegts patvaļīgi iegūt un glabāt senlietas, kas vecākas par 17.gs. (ieskaitot)

Aizsargājamas gan Latvijā izgatavotās senlietas, gan Latvijā ievestās senlietas

Likumīgas senlietas

Likumīgi iegūto senlietu izcelsme ir pierādāma:

- Jebkurai likumīgi izraktai Latvijas senlietai, kas atrodas privātā kolekcijā, jābūt deklarētai (reģistrētai) Nacionālajā kultūras mantojuma pārvaldē
- **Reģistrācija ļauj būt pārliecinātam par to, ka priekšmets nav iegūts izpostot senvietu.**

Likumīgas senlietas glabājas:

- Muzejos;
- Legālās (reģistrētās) privātās kolekcijās

Senlietu izvešanai ārpus Latvijas teritorijas ir nepieciešama Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes izsniegtai kultūras priekšmeta izvešanas atļauja.

Pusdienas par brīvu un vērtīgas rotas/ieroči , kas mētājas ceļmalā

- Vērtīgi, veseli priekšmeti arī senatnē netika "atstāti ceļmalā"
- Mežā un laukā izrokot senlietas, bieži nepamanīts paliek fakts, ka agrāk šis mežs vai lauks ir bijis kas cits.
- Vērtīgus, nesalauztus priekšmetus cilvēki apraka ar nodomu un mērķi. Visbiežāk - tie bija mirušajam līdzīgi dotie priekšmeti

www.senkapi.blogspot.com

www.senkapi.blogspot.com

Ģūģeru kapulauks

- Senie apbedījumi tipiski nav atzīmēti ar kapakmeņiem un krustiem!
- Senie kapi mūsdienās bieži virszemē vairs nav atpazīstami, un nezinātājs redzēs tikai mežu vai pļavu.

Saknīšu-Atvasīšu senkapi

Apbedījumus bez kauliem var atrakt un pat neatskārst, ka tas ir kaps!

- Apbedījumos cilvēku kauli līdz mūsdienām bieži nesaglabājas. Atracējam uzskatāmi ir redzami tikai metāla priekšmeti.
- Apbedījumam var nebūt citas pazīmes kā vien pāris bronzas, dzelzs priekšmeti un atšķirīgs zemes tonis, kas iezīmē kapa vietu.

Foto: Alise Gunnarssone

Bronzas laikmeta sprādze, kādas Vidzemē visbiežāk var atrast akmens krāvumu kapos.

*Atnesta uz muzeju: «Izraku pļavā.»
Visticamāk mirušais bijis kremēts, bet akmeņi vēlāk novākti.*

Senlietas, kas izraktas bez arheologa klātbūtnes, mums vairs nespēj pastāstīt par apbedīto cilvēku

- Ja izrakšanas laikā klāt nav apmācīta arheologa, nav zināms vai visas rotas atradušās vienā bagātā kapā vai vairākos kapos, vai arī iespējams bijušas apraktas kā ziedojums.
- Šādi atrastām senlietām:
 - nav piefiksēta senlietu sākotnējā atrašanās vieta – vai rotas bijušas vienam cilvēkam, mirušā poza utt;
 - nav paņemti zemes paraugi, kas noteiktu kādā gadalaikā senlietas apraktas;
 - nav paņemtas ogļītes, kas ļautu kapu precīzi datēt;
 - bieži priekšmeti, kas mazāki par 5 mm nav ieraudzīti un ir atstāti zemē;
 - u.c. zuduši dati

Foto: Roberts Kaniņš

Dzelzs laikmeta rotas. (Svātiunes ezera tuvumā).

Iekļauj Latvijai unikālas plakanās dubultaprocēs.

Nav zināms, vai no apbedījuma/iem, vai ziedojuma dieviem.

Atnestas uz muzeju: «Izraku pļavā.»

Nolaupītām senlietām vairs nav iespējams noteikt izcelsmi!

- Nelegālo senlietu tirgoņiem parasti neinteresē, no kurienes nāk viņu tirgotie priekšmeti
- Senlietas, kas ir iegūtas dažādos kapulaukos, no dažādu tautu apbedījumiem, tiek sajauktas kopā un vairs nav droši nošķiramas
- Nav iespējams zināt vai senlietu uz Latviju ir atvedis piemēram:
 - seno laiku ceļotājs;
 - 19.gs. muižnieks, kolekcionārs;
 - senlietu tirgonis, kas to nopircis no ārzemju kapu aplaupītāja.

Foto: Alise Gunnarssone

Gotu (3.-4.gs.) stopsaktas.

Ja pat divas saktas būtu izraktas Latvijā, tas būtu svarīgi, jo nozīmētu, ka pie mums viesojušies tirgoņi no mūsdienu Ukrainas vai Baltkrievijas teritorijas. Taču iespējams, ka tās ir vienkārši pārpirkta no cita kapu aplaupītāja Ukrainā.

Policijas izņemtas un nodotas muzeja glabāšanā.

*“Apslēptās mantas
mednieki” bieži sevi
redz kā seno
aprakto/apslēpto
dārgumu atradējus*

Apslēptu dārgumu Latvijā ir ļoti maz:

- Ieročus no iebrucējiem slēpa reti - tos vajadzēja lai sevi aizsargātu;
- Monētas, līdz viduslaikiem, Latvijas teritorijā bija retums un lielākoties atrodamas kapos;
- Rotas, kā apslēptā manta, Latvijā nav biežs atradums. Daudz tipiskāk tās ir iegūstamas kapos.

www.smarterhobby.com

*Veselu senlietu
atradumi parasti
nāk tieši no kapiem!*

Dzīvesvietās visbiežāk ir
nozaudēti tikai mazi un
salūzuši priekšmeti, kam
jau sen bija zudusi vērtība.

*«Arī senie cilvēki vērtīgas
mantas pār plecu nemeta.»*

www.smarterhobby.com

Foto: VKPAI Latgales reģionālā nodaļa

**Daņilovkas senkapi, aplaupīti
aptuveni 200 kapi**

www.ludza.lv

**Kur atrast vērtīgas un labi
saglabājušās senlietas - to labi
apzinās kapu aplaupītāji, kas šos
kapos izraktos priekšmetus tirgo
uz ārzemēm kā "vikingu rotas".**

www.la.lv

**Viesūnēnu senkapi, aplaupīti
aptuveni 100 kapi**

Lai arheologi rok ātrāk!

Arheologiem steigties izrakt visus senkapus, pirms tos atrok kapu aplaupītāji, ir gan nevēlami, gan neiespējami:

- **Senlietu atrakšana ir kāda cilvēka kapa atrakšana** – nav pieņemami atrakt vecmāmiņas kapu tikai tādēļ ka viņai ir spīdīgs krustiņš. Arheologi traucē mirušos tikai tad ja viņiem ir ko mirušajiem pajautāt.
- **Kapa izpētei jāvelta daudz vairāk laika, kā tā izlaupīšanai.** Arheologi rokot senvietu: strādā pakāpeniski ik pēc 10 centimetriem fotografējot un zīmējot zemes toni, ņem zemes ķīmiskā sastāva paraugus un vismazākās senlietu daļiņas.

Senlietas guļ zemē un pūst!

12.-13.gs zobens

Foto: Roberts Kaniņš

- Šis zobens ir zemē gulējis aptuveni **800 gadus**. Tas joprojām ir **fantastiski labā stāvoklī!**
- Vel 100 gadus guļot zem zemes tam nekas nenotiks – viss kas varēja ar to zemē notikt jau ir noticis.

«Senlietas mūžs ir daudz garāks par viena cilvēka mūžu.
Senlieta turpinās gulēt zemē arī kad manis vairs nebūs.»

Pāris gadi virszemē

Pāris
GADSIMTI
zem zemes

Aptuveni 70 cm dziļumā zeme
nesasalst, saglabājas vienmērīga
temperatūra, mitruma daudzums
un ir ierobežota skābekļa piekļuve.
- Perfekti apstākļi, lai apturētu vai
aizkavētu priekšmetu 'pūšanu' un
'rūsēšanu'

**Censties 'izglābt'
senlietu no zemes ir
tas pats kas 'izglābt'
saldējumu no
saldētavas!**

- Zem zemes priekšmets guļ pie salīdzinoši nemainīgas temperatūras un mitruma apstākļiem un dabīgi iekonservējās
- **Priekšmetu izrokot, sākas paātrināts bojāšanās process.**

Katalogs, kas palīdz identificēt tipiskākās/apdraudētākās senlietas

56. Naža maksts. 11.-12.gs.
Bronza, āda, koks. Garums 22,5 cm,
platums 11,5 cm © Foto: LNVN

39. Krustveida piekariņš. 12.-13.gs.
Bronza, emāļa. 4x3,2 cm © Foto: LNVN

38. Putnveida piekariņš. 11.-12.gs. Bronza.
Garums 4,5 cm © Foto: LNVN

9. Karavīru aproce. 9.-10.gs. Bronza.
Diametrs 10,7-9,9 cm © Foto: LNVN

57. Kaujas nazis. 7.-8.gs. Dzelzs.
Garums 27,8 cm, platums 2 cm © Foto: LNVN

58. Platais vienasmens kaujas nazis. 9.-11.gs. Dzelzs. Garums 56 cm, platums 5,4 cm
© Foto: LNVN

PDF brīvi pieejams:

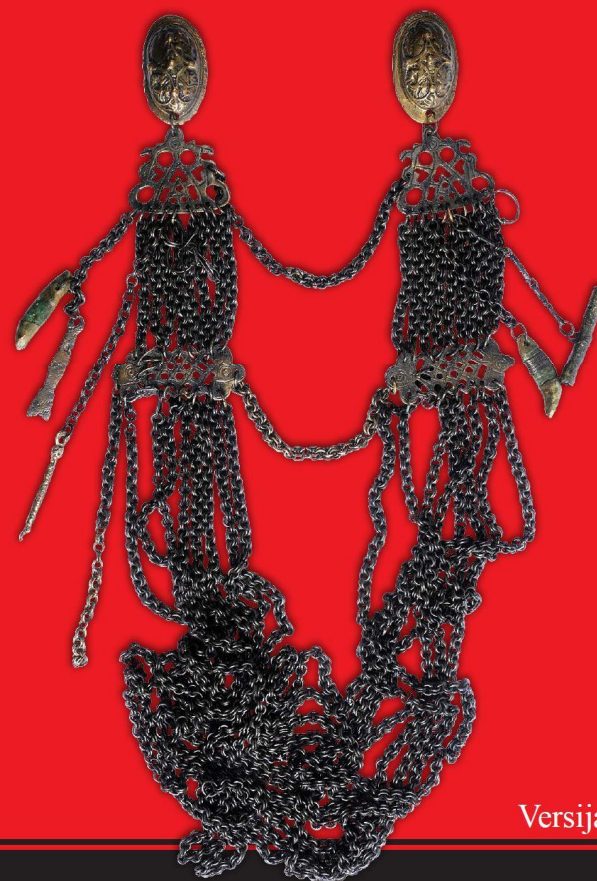
- LNVN mājaslapā
- arheologubiedriba.lv

10. Aproce ar vāju galiem. 5.-7.gs.
Bronza. Diametrs 5,5-4,9 cm © Foto: LNVN

11. Lentveida aproce. 11.-14.gs. Bronza.
Diametrs 9-6,4 cm © Foto: LNVN

Versija 1.0.

Apdraudēto Latvijas arheoloģisko senlietu katalogs

- Latvijas Kultūras akadēmija
- Latvijas Nacionālais vēstures muzejs
- Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija

Rīga, 2016.

Šī prezentācija «Latvijas senlietas: Atpazīšana un aizsardzība» ir aizsargāta ar autortiesībām. Jebkāda tās pilna vai daļēja izmantošana (publicēšana, tulkošana u.c.) nav atļauta bez rakstveida saskaņojuma ar autoru.

